

Megtalálják a kitörési pontot

TÖRTÉNELEM Budapesten látta meg a napvilágot a világhírű, Nobel-díjas magyar orvos, biokémikus, a magyar, a szovjet és az amerikai tudományos akadémia tagja, Szent-Györgyi Albert. ▶12

1893. szeptember 16-án született Szent-Györgyi Albert Nobel-díjas magyar tudós

A lángelmék bárhol a világon megtalálják a kitörési pontot

Budapesten látta meg a napvilágot a világhírű, Nobel-díjas magyar orvos, biokémikus, a magyar, a szovjet és az amerikai tudományos akadémia tagja, Szent-Györgyi Albert.

Farkas Lajos
szerkesztoseg@dnahirlap.hu

TÖRTÉNELEM Szentgyörgyi Albert Imre néven lett anyakönyveztetve, anyai ágon a neves Lenhossék orvosprofesszori dinasztia leszármazottja volt. Orvosi diplomáját a Budapesti Tudományegyetemen szerezte meg. Szent-Györgyi Albert egyike volt azon magyar kutatóknak, akik a legnagyobb hatást gyakorolták a nemzetközi tudományos életre. Ő volt az első, maig egyetlen magyar tudós, aki hazai kutatásáért kapott természet-tudományos Nobel-díjat.

Az első világháborús évek

Szent-Györgyi 1914 nyarán a diákok számára kötelező három hónapos katonai szolgálattal töltötte, amikor kitért az első világháború, majd a 65. miskolci gyalogezred önkénteseiként a keleti frontra került. Katonaorvosként szolgált egészen 1916-ig, életét kockáztatva mentette a sebesülteket, amiért megkapta az Ezüst Vitézségi Érmét. A lövészárokharc borzalmai miatt eleget lete a háborúból, és néhány nappal egy hadszíntéri visszavonulás után belelért a bal karjába, hogy kórházba kerülhessen. Lábadózása alatt folytatta egyetemi tanulmányait, és 1917-ben gyorsított képzéssel megkapta orvosi diplomáját. Még az év szeptemberében feleségül vette Demény Kornéliát, a Magyar Posta vezérigazgatójának lányát.

Az olasz frontra küldték katonarvosként, 1918. október 3-án azonban megszökött kislánya, Nellé. A gyermek születése miatt rendkívüli szabadságot kapott, és mire eltávozása lejárt, vége lett a háborúnak. A Pozsonyi Egyetem Farmakológiai Intézetében, Mansfeld Gézánál talált asszisztensi állást, első tanárságáig neveztek ki két év időtartamra 1920. augusztus 31-ig. A trianoni békeszerződés aláírása után Pozsony hitvatatosan Csehszlovákiához került, Mansfeldet és munkatársait, köztük Szent-Györgyi Albertet is pedig - mint idegen állampolgárokat - kiutasították az országból.

Élet a két világháború között

Mivel a háború utáni Magyarországon reménytelen dolog volt kutatással foglalkozni Szent-Györgyi családjával együtt Prágába, Berlinbe majd Hamburgba költözött, ahol nagyon szegény körülmények között éltek. Később Hollandiába kerültek, ahol elkezdett foglalkozni a sejtlegzés,

Szent-Györgyi Albert egyike volt azon magyar kutatóknak, akik a legnagyobb hatást gyakorolták a tudományos életre. Fotó: szeged.hu

a biológiai oxidáció kérdéskörével, ami akkor egy sokat kutatott és vitatott téma volt. Egyik tudományos munkájában Szent-Györgyi megoldotta a sejt légzésével kapcsolatos problémát, és ezután vált nevezetesen igazán ismertté a tudományos körökben, majd felajánlották neki egy kutatói ösztöndíjat a Cambridge Egyetemen. 1927-ben az egyetemen megvédte a hexuronsav felfedezéséről írt doktori disszertációját, majd a kémiai tudományok doktora lett. A következő évben Kultuszminiszter megbízásából felajánlották neki a Szegei Tudományegyetem orvosi és kémiai tanszékének a vezetését. Szent-Györgyi elfogadta az ajánlatot, de még részt vett több külföldi kutatásban, majd csak 1930 októberében foglalta el a szegei katedrát, és itt kezdte meg a kutatói és oktatói tevékenységét. A Tisza-parti városban a Rockefeller Alapítvány támogatásával Szent-Györgyi egy modern tudományos központot és biokémiai iskolát hozott létre. Új oktatási stílust vezetett be, az addig megszokott merev, tekintélytisztelőre épülő professzorokkal ellentétben, ő elvárta diákjaitól, hogy vitakozzanak vele, meghívta őket a lakására, együtt sportoltak és kirándultak.

ai mibenléte azonban továbbra is rejtély maradt. Az 1930-as évekig Szent-Györgyi nem foglalkozott vitaminkutatással, de a hexuronsav vizsgálata során többedmagával rájött, hogy a hexuronsav koncentrált C-vitaminból áll, vagyis gyakorlatilag azonos vele. Egyes amerikai kutatók, akik egyébként kapcsolatban álltak Szent-Györgyivel magukénak vallották a C-vitamin felfedezését, de a szabadalmi hivatal, akárcsak később a Nobel-díj Bizottság Szent-Györgyi elsőbbségét hirdette ki e témában. A magyar kutató a kísérletekre valamennyi hexuronsavát elhasználta, amit külföldről hozott, így teljesen véletlenül derült ki, hogy a paprika jelentős mennyiségű C-vitamint tartalmaz, amit könnyebb is volt izolálni, mint a citrusok levéből, valamint kémiaileg hasonló cukrot is tartalmaz. Azonnal átállította valamennyi munkatársát a paprikatisztításra és alig egy hét múlva mástól ki-

lónyi C-vitamin volt a kezében. A C-vitamin felfedezőjeként Szent-Györgyi azonnal világhírnévre tett szert, 1937-ben a Nobel-díj Bizottság neki ítélte oda az orvosi és fiziológiai díjat „a biológiai és egészségügyi kapcsolatos felfedezéseivel, különösen a C-vitaminnal és fűszersav katalizátorral végzett kutatómunkája elismeréseképpen”.

Szent-Györgyi Albert a Nobel-díjjal járó érmet az akkoriiban kitört szovjet-finn háború, finnországi szeszvedőinek ajánlotta fel. Az érem holléte több évig ismeretlen volt, azonban végül mégis visszakapta, és jelenleg a Magyar Nemzeti Múzeumban látható.

Az elnyomás élete során többször megtalálta, ezek ellen fel-emelte szavát

A második világháborús évek

Szegeden további kutatásokat végzett, majd a Magyar Tudományos Akadémia 1938-ban rendes tagjai sorába választotta. Abban az évben amerikai előadókörúton vett részt, ahonnan felesége nem tért vele haza. A választ később kimondták, majd 1941 októberében feleség-

A szíve mindvégig magyar maradt

Két alkalommal látogatott haza Magyarországra, először 1973-ban, amikor átadták a Szegei Biológiai Központot, majd másodszor 1978-ban, amikor tagja volt a Szent Koronát hazánkban visszaszolgáltató amerikai küldöttségnek. 1986. október 22-én, 93 éves korában halt meg az Egyesült Államok-beli otthonában, ve-

selegtelenség következtében. Az Atlanti-óceán partján lévő háza kertjében temették el. A Nobel-díj mellett munkásságát világszerte számos elismerésben részesítették, több neves külföldi egyetem díszdoktorává avatta. Nevét mindenhol tisztelettel ejtik ki, és mi magyarok méltán lehetünk rá büszkéek!

solta az Akadémia első emberének.

Az amerikai évek

Az országban bekövetkezett politikai fordulat és annak következményei miatt 1947-ben Amerikába emigrált. Ott létrehozott egy alapítványt, amelynek keretei között eleinte az izomműködés biokémiáját, majd a rák kialakulását kutatta. 1955-ben kapta meg az amerikai állampolgárságot. Második felesége 1963-ban, még egyetlen lánya Kornélia pedig 1969-ben mellrákban hunyt el, ami nagyon megviselte az emigrációban élő tudóst. Gondjait csak tetézte, hogy kiderült, több tízezer dolláros adóssága keletkezett, egy tőle független pénzügyi szabálytalanság során. Talán családi tragédiája is közrejátszott abban, hogy létrehozta a Nemzeti Rákkutató Alapítványt, itt különös fontosságúnak ítélte meg a rák kialakulásában a szabad gyökök szerepét. Felismerte a vitaminok, különösen a C-vitamin gyökfogyó hatását.

1965-ben feleségül vette egyik kollégájának 24 éves lányát, Susan Wichteremant, egy év elteltével azonban házasságuk felbomlott. Politikai kérdésekben is fel-emelte a szavát. Több előadást tartott, valamint cikkeket írt a vietnámi háború ellen, továbbá a fegyverkezési verseny veszélyeire is felhívta a figyelmet. „Az örült majom” című könyvében kifejti, hogy XX. századi ember még mindig a kökorszáki reflexek alapján cselekszik, anynyi atomfegyvert halmozott fel, amellyel többszörösen el lehet pusztítani a Földet.

1975-ben feleségül vette a nála ötven évvel fiatalabb Martha Houstont, akivel egészen haláláig élt együtt.

Felhasznált irodalom:

N. Szabó József: Szent-Györgyi Albert szellemi öröksége és kultúrpolitikai tevékenysége a második világháború után. Rubicon.hu.
<https://hu.wikipedia.org>

Életútja: Szent-Györgyi Albert - Életútja

Tasiné Csúcs Ildikó és Tasi Domonkos Attila. „Egy tragikus tévedés és következményei. A szocialista cenzúra kihúzásai Szent-Györgyi Albert önéletrajzi írásából”

Nagy Ferenc: Szent-Györgyi Albert és a magyar Nobel-díjasok

Újszászi Ilona: Szent-Györgyi Albert szellemi öröksége

Hannus István: A C-vitamin szegei analízise

Pukánszky Béla: Szent-Györgyi Albert pedagógiai gondolatai

Látogasson el híroportálunkra!

DUOL.hu

A háború után

Budapesten, a Pázmány Péter Tudományegyetem biokémiai tanszékének vezetője lett, 1945-47 között a nemzetgyűlés tagja, majd az Országos Köznevelési Tanács elnöke. Megalapította a Magyar Tudományos Akadémiától független Magyar Természettudományos Akadémiát, majd a két akadémia összevonása után a Magyar Tudományos Akadémia másodelnöke volt. Eredetileg őt kérték fel elnöknek, de Szent-Györgyi maga helyett Kodály Zoltánt jav-